

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 2524-0609

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Збірник наукових праць

Випуск 2(49)

Ужгород – 2021

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».

Випуск 2 (49) ' 2021

– науково-практичний журнал у галузі педагогіки, в якому висвітлюються актуальні питання методології та історії педагогіки, теорії і практики навчання, теорії і практики виховання, теорії і методи професійної освіти, соціальної педагогіки, соціальної роботи, сучасних педагогічних технологій та інших галузей педагогічної науки.

Редакційна колегія

Головний редактор: Бартош Олена – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Заступник головного редактора: Козубовська Ірина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Члени редколегії:

Воротникова Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Голоніч Ян – доктор філософії у галузі соціальної роботи, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Данко Дана – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Канюк Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Кузьма Ірина – кандидат педагогічних наук, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Микитенко Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

Олексюк Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Оросова Рената – доктор філософії у галузі педагогіки, Кошицький університет імені Павла Йозефа Шафарика (Словацька Республіка)

Попович Анна – кандидат соціологічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Розлуцька Галина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Сміла Йоанна – доктор філософії у галузі педагогіки, доцент, Університет імені Яна Кочановського в м.Кельце (Польща)

Сокол Мар'яна – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського (Україна)

Станчак Ярослав – доктор філософії у галузі соціальної роботи, доцент, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Станчіене Далія Марія – доктор гуманітарних наук, професор, Клайпедський університет (Литва)

Ткаченко Павло – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський національний агроєкологічний університет (Україна)

Товканець Ганна – доктор педагогічних наук, професор, Мукачівський державний університет (Україна)

Товканець Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Шандор Федір – доктор філософських наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Шемпрух Йоланта – доктор педагогічних наук, професор, Університет імені Яна Кочановського в м.Кельце (Польща)

Шищенко Інна – кандидат педагогічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (Україна)

Рецензенти:

Леврінц Маріанна – доктор педагогічних наук, доцент

Мешко Галина – доктор педагогічних наук, професор

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 р.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції Серія 3м №32 від 31 травня 2006 р.

Засновник і видавець:

Ужгородський національний університет, Україна, 88000, м.Ужгород, пл.Народна, 3.
Видавництво: вул. Капітульна, 18;
e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Адреса редакції:

88017, м.Ужгород, вул.Університетська, 14, факультет суспільних наук, кім.218
e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua
Сайт: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

Збірник наукових праць видається з березня 1998 р., виходить двічі на рік.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта; 231 – Соціальна робота).

Збірник представлено у наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Google Scholar (США); Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського (Україна); INDEX Copernicus – ICV 2019: 90.83 (Польща)

Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 3 від 21 жовтня 2021 року

УДК 371; 378; 364

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Випуск 2 (49). 248 с.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»

SCIENTIFIC BULLETIN OF
UZHHOROD UNIVERSITY

ISSN 2524-0609

Series

PEDAGOGY

SOCIAL WORK

Collection of Scientific Works

Issue 2 (49)

Uzhhorod – 2021

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.

Series: «Pedagogy. Social Work».

Issue 2 (49) '2021

– is a scientific-practical journal in the field of pedagogy. Its main thematic areas are the current issues of: methodology and history of pedagogy, theory and practice of teaching, theory and practice of education, theory and methodology of professional education, social pedagogy, social work, modern pedagogical technologies and other areas of pedagogical science.

Editorial Board

Editor-in-Chief: Bartosh Olena – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Deputy of Editor-in-Chief: Kozubovska Iryna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Vorotnykova Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)

Holonič Ján – Doctor of Philosophy in Social Work, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Danko Dana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kanyuk Oleksandra – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kuzma Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Pedagogical Education; Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Mykytenko Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)

Oleksiuk Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Orosová Renáta – Doctor of Philosophy in Pedagogy, Pavol Jozef Šafárik University in Kosice (Slovakia)

Popovych Anna – Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Rozlutska Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Smyla Joanna – Doctor of Philosophy in Pedagogy, Associate Professor, Jan Kochanowski University in Kielce (Poland)

Sokol Mariana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, I.Ya. Horbachevsky Ternopil National Medical University (Ukraine)

Stančiak Jaroslav – Doctor of Philosophy in Social Work, Associate Professor, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Stanciene Dalia Marija – Doctor of Humanities, Professor, Klaipeda University (Lithuania)

Tkachenko Pavlo – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Zhytomyr National Agro-Ecological University (Ukraine)

Tovkanets Hanna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mukachevo State University (Ukraine)

Tovkanets Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Shandor Fedir – Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Szempruch Jolanta – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Jan Kochanowski University in Kielce (Poland)

Shyshenko Inna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University (Ukraine)

Reviewers:

Lőrincz Marianna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Meshko Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Certificate of the print media state registration
Certificate of the print media state registration
Series KV № 7972 dated by October 9, 2003

Certificate of state registration of publishers,
manufacturers, and distributors of publishing
products Series 3m №32 dated by 31 May 2006

Founder and publisher:

Uzhhorod National University, Ukraine,
88000, Uzhhorod, Narodna square, 3.
Publishing House Goverla: Kapitulna str., 18;
e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Editorial address:

88017, Uzhhorod, Universitetska str., 14,
Faculty of Social Sciences, room 218, e-mail:
olena.bartosh@uzhnu.edu.ua
Website: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

The journal is being published twice a year
since March 1998.

Based on the Order of the Ministry of Education
and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020
(Annex 4) the collection is included in the
List of scientific professional publications of
Ukraine category «B» in the field of pedagogical
sciences (011 – Educational, pedagogical
sciences; 012 – Preschool education;
013 – Primary education, 014 – Secondary
education (by subject specialties),
015 – Professional education (by
specializations), 016 – Special education,
231 – Social work).

The journal is registered in scientometric
databases, repositories and search engines:
Google Scholar (the USA); National Library
of Ukraine named after Vernadsky (Ukraine);
INDEX Copernicus – 90.83 (Poland)

Recommended for publication by the Scientific
Council of Uzhhorod National University,
record № 3 from October 21, 2021

UDC 371; 378; 364

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.
Series: Pedagogy. Social Work. 2021.
Issue 2 (49). 248 p.

ЗМІСТ

Абільгарова Ельвіза. ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ	11
Адамович Ірина, Кулініч Олена. МЕТОДИЧНА РОБОТА В ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	16
Бартош Олена. ФАКТОРИ РИЗИКУ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	20
Бриндіков Юрій. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІВЕКТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	24
Булеза Богдана. ПОЛІТИКА ПРЕВЕНТИВНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНОІТНІМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ, В США	29
Бутенко Надія. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ ТИПАМИ СІМЕЙНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ДИТЯЧУ ІНВАЛІДНІСТЬ.....	33
Гніда Тетяна. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ З ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19	38
Гораш Катерина. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	42
Гуменюк Василь. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МЕДИЦИНИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	47
Дроздова Вероніка, Рудніцька Катерина. СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	51
Ковальчук Ірина, Марчук Сергій, Чемерис Ірина. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ	57
Козубовська Ірина, Палкуш Віталія, Товканець Оксана. РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ В США	62
Кондор Дарина, Юрченко Наталія. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНФОРМАТИКИ ТА МАТЕМАТИКИ В ШКОЛІ НА РАННЬОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ.....	66
Кононович Дар'я, СУТНІСТЬ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕСТРУКТИВНОГО ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА УЧНІВСЬКУ МОЛОДЬ.....	71
Лапшина Ольга, Дорофєєва Олена. ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЛІНГВІСТИКИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	75
Леврінц Маріанна. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США	79
Левченко Наталія. «МОЛОДЬ» ТА «МОЛОДІЖНА РОБОТА»: СМИСЛОВЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТЬ.....	85
Леонтьєва Інна. ІННОВАЦІЙНІСТЬ – CONDITIO SINE QUA NON РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ?	92
Литвинова Світлана. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ І СЕРВІСІВ ХМАРО ОРІЄНТОВАНИХ СИСТЕМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ І ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ: АСПЕКТ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....	97
Мешко Галина, Мешко Олександр. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	103

Мосіюк Олександр. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ РОБОТИ ІЗ СИСТЕМОЮ КОНТРОЛЮ ВЕРСІЙ GIT	107
Мусієнко Олена, Чопик Роман, Кізло Наталія. ВИЗНАЧЕННЯ АКТИВНОСТІ РЕФЛЕКСОГЕННИХ ЗОН ТІЛА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СТАТИЧНОЇ ВПРАВИ ХАТХА-ЙОГИ (ДГАНУРАСАНА).....	111
Нестеренко Інна. СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	116
Нікітіна Віра. СОЦІАЛЬНА ВРАЗЛИВІСТЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЯК ПІДСТАВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НИМИ.....	120
Олефіренко Надія, Носова Вікторія. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ УЧАСНИКІВ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ПРОЄКТІВ.....	124
Опачко Магдаліна, Козловська Ірина, Ключковська Ірина. РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ	129
Павлик Надія, Сейко Наталія, Ситняківська Світлана. СТУДЕНТСЬКІ ФАНДРЕЙЗИНГОВІ ПРОЕКТИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	135
Палько Тетяна. БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК – ШЛЯХ САМОРЕФЕРЕНЦІЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПЕДАГОГА	140
Петечук Аріадна. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКАРПАТТЯ В 1919-1938 РОКАХ	145
Петришица Ольга, Сокол Мар'яна, Розлуцька Галина. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	151
Петрочко Жанна, Датченко Наталія. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ	155
Петрочко Жанна, Пестушкова Лариса. НОВА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ СІМЕЙ ДО ДОГЛЯДУ ТА ВИХОВАННЯ ВЛАШТОВАНИХ/УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ.....	160
Пуїо Ольга. ФЕНОМЕН ЦІННІСНИ ОРІЄНТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ	165
Райковська Галина, Шостачук Андрій. ПРОЄКТУВАННЯ ЗМІСТУ ГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ В СЕРЕДОВИЩІ САД СИСТЕМ.....	169
Розман Ірина. ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В «ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ».....	174
Сігетій Ігор. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ЗАСІБ РОЗВ'ЯЗАННЯ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	178
Синякова Віра. ПСИХОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....	182
Сімсіт Інна. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН ПІДЛІТКІВ.....	187
Скіпальська Галина, Лях Тетяна, Клішевич Наталія. АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	192
Смагіна Таїса. ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ СКЛАДНИК ОЦІНЮВАЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА	198

УДК 373.2.015.31:17.022.1:37.014.3
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.165-168

Пуйо Ольга Ігорівна

кандидат педагогічних наук, PhD дошкільна освіта
асистент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільський національний педагогічний університету імені В. Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
puyo.olia@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-4910-0497>

ФЕНОМЕН ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

Анотація. Сучасне суспільство значну увагу приділяє інтелектуальному розвитку дітей. Емоційно-ціннісний розвиток дітей дошкільного віку довгі роки залишався поза увагою освітнього департаменту, батьків. Новий державний стандарт дошкільної освіти започаткував позитивні зрушення в цьому напрямку, однак проблема формування структури феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку є мало дослідженою, що посилює актуальність проблеми. Метою статті є розкрити структуру феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, його особливості у світлі освітніх реформаційних процесів. Дослідна робота проведена за допомогою методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, систематизації, наукового узагальнення, діалектичного методу пізнання. Результатом дослідження є запропонований триступеневий інтеграл феномена ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку із виокремленими складовими, компонентами, показниками та методами.

Ключові слова: ціннісні орієнтації; феномен ціннісних орієнтацій; аттитюд; освітній стандарт.

Вступ. Ціннісні орієнтації є стрижнем свідомості особистості, що відображається у практичній діяльності. Це складне утворення починає формуватися у дошкільному віці і завершує – у дорослому. Ціннісні орієнтації особистостей забезпечують суспільний поступ в цілому, тому структурі феномена ціннісних орієнтацій (складовим, компонентам, показникам, критеріям і методам) слід приділити увагу в контексті освітніх змін загалом, а також новацій в дошкільній освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ученими досліджено ціннісні орієнтації та їх значення для розвитку особистості (О.Кононко, О.Коханова, Л.Токарева, М.Рокіч); розкрито особливості та обґрунтовано механізм формування моральних цінностей і ціннісних орієнтацій (І.Бех, В.Галузяк). Доведено значущість першої (дошкільної) ланки освіти у формуванні ціннісних орієнтацій особистості (Т.Піроженко, С.Ладивір, І.Карабаєва, К.Карасьова, Л.Соловйова); визначено засоби, що впливають на формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку (Н.Бондарено, Н.Ашиток, С.Світлична, І.Лапченко, В.Маршицька, О.Половіна, О.Удіна, Л.Артемова, О.Кошелівська, Н.Дятленко) [4]. Т. Піроженко приділила значну увагу дослідженню феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку і виокремила ключові позиції цього інтегрального утворення [2]. Наукове дослідження О.Пуйо розкриває походження та інтегрованість структурних елементів феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор [4].

Метою статті є проаналізувати структуру феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку в контексті реформаційних процесів в освіті. Дослідження розкриває новий погляд на ціннісні орієнтації дітей старшого дошкільного віку як феномена, котрому притаманна чітка структура із складовими, критеріями, показниками та методами.

Методи дослідження: аналіз та синтез джерел інформації, порівняння та систематизація матеріалів розвідки дозволили узагальнити та діалектично представити результати за допомогою таблиці, що розкриває структуру феномена ціннісних орієнтацій.

Виклад основного матеріалу. Державний стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти (2021) в усіх освітніх напрямках пріоритетного значення надає формуванню ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку. У вступі до БКДО (2021) перелічено цінності дошкільної освіти, кожен напрям інваріативної складової (особистість дитини, дитина в сенсорно-пізнавальному просторі, дитина в природному довкіллі, гра дитини, дитина в соціумі, мовлення дитини, дитина у світі мистецтва) включає параграф «емоційно-ціннісне ставлення», в котрому зазначено ціннісні акценти конкретного освітнього напрямку [1].

Формування ціннісних орієнтацій відповідає структурі триступеневого інтегралу. Складовими структури феномена ціннісних орієнтацій особистості є: емоційна, змістова та діяльнісна.

Феномен – виняткове, незвичайне, рідкісне явище; явище, що дане нам у досвіді, сприйняте органами чуттів [7, с.701].

Т. Піроженко у своїх дослідженнях значну увагу приділяє феномену ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку і наголошує на тому, що саме дошкільний вік є відправною точкою формування ціннісних орієнтацій особистості. Ціннісна структура особистості є результатом процесів, з одного боку, засвоєння суспільних цінностей, моральних норм, ролей, а з другого – становлення особистісного «Я», розвитку самосвідомості людини. Відсутність феномена ціннісних орієнтацій руйнує можливості особистості у цілепокладанні, баченні перспектив, вимагаючи постійного супроводу дорослого та його коментарів щодо різної діяльності, в яку включена дитина.

Феномен ціннісних орієнтацій дитини можна досягнути лише в особистісному контексті за умови активності особистості, її діяльності та поведінки [2].

Тракування ціннісних орієнтацій особистості як феномена дозволяє розкрити їх як структуру цілісного утворення зі складовими, компонентами та показниками формування в дітей старшого дошкільного віку.

Емоційна складова формується на основі досвіду, підкріпленого переживаннями та емоціями.

Емоційній складовій відповідає виокремлений нами в ході дослідження цінностей співпереживання, взаємодії та дружби дітей старшого дошкільного віку, *емоційно-вольовий компонент* формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Це зумовлено тим, що емоційно-ціннісне ставлення дітей старшого дошкільного віку до себе, що проявляється у самостваленні та загальній самооцінці, є однією з особливостей формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку. Інша особливість – сформованість у дитини суспільності мотивів та внутрішніх етичних інстанцій, що дозволяє дитині доволіно регулювати поведінку через засвоєні еталони та вольові зусилля, забезпечується вольовою компонентою. Емоційна складова особливо яскраво відображається під час ігор загалом, а зокрема рухливих ігор. Діти старшого дошкільного віку під час рухливих ігор проявляють різноманітні емоції: від радості до злості та розчарування. В той же час діти передшкільного віку очікують в грі їх емоційного сприйняття учасниками [4].

Дослідження П.Сімонова засвідчує, що емоції відображають предмети та події зовнішнього середовища в їх відношенні до актуальних потреб, що зумовлює категорію значимості цих предметів та явищ, а отже, їхню суб'єктивну оцінку. Таким чином, ціннісне сприйняття світу найперше є емоційно-ціннісним, оскільки для особистості значимість дійсності визначається емоційною складовою предметів та діяльності, в якій вона приймає участь [6].

Емоційно-вольовий компонент включає розуміння дитиною дошкільного віку власних бажань, емоційних переживань, здатність проявляти та контролювати емоції, співчувати та проявляти емпатію, вболівати за результати спільної діяльності, здатність долати невдачі, труднощі та не реагувати на них вольовими діями.

Змістовим параметром *емоційно-вольового компонента* феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор є *чуттєво спрямований критерій*. Він відображає чуттєвість дитини старшого дошкільного віку, що визначено такими показниками: розуміння власних та емоцій інших людей, прояв співчуття, здатність управління емоціями.

Змістова складова структури формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку характеризується наявністю знань, на основі яких формується судження і переконання про особливості взаємодії між людьми, сутність співчуття, дружні

відносини [4].

Наведені вище судження зумовити вибір *когнітивного компонента* з метою дослідження у дітей старшого дошкільного віку цінностей співпереживання, дружби, взаємодії засобами рухливих ігор. Когнітивний компонент становить усвідомлення об'єкта аттитюда, що охоплює думки і переконання, яких людина дотримується щодо тих чи інших предметів, людей, які сприяють формуванню її власного судження стосовно того, що є ширим, а що – ні [3]. Аттитюд – це суб'єктивної орієнтації індивіда як члена групи на ті чи інші цінності, що зумовлює визначення соціально прийнятних способів поведінки [5].

Отже, змістова складова феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку відповідає орієнтації на знання дитини про цінності взаємодії, співпереживання, дружби, їх роль у життєдіяльності людей в цілому та у спілкуванні з ровесниками зокрема. *Змістова складова* означеного компонента включає знання змісту та правил рухливих ігор, що зумовило вибір *знаннєво-орієнтованого* критерію формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Показниками знаннєво-орієнтованого критерію сформованості цінностей співпереживання, взаємодії, дружби дітей старшого дошкільного віку є наявність знань про цінності взаємодії, співпереживання та дружби, про зміст і правила рухливих ігор, обізнаність із правилами поведінки в рухливих іграх.

Діяльнісна складова феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку відображає потреби та інтереси особистості. В процесі трудової, художньої, ігрової діяльності діти старшого дошкільного віку утверджують основні цінності. Найбільшу активність діти передшкільного віку проявляють в ігровій діяльності. Діяльнісний компонент включає сформованість ігрової компетентності, вміння діяти гнучко, брати на себе відповідальність в ігрових ситуаціях. Змістовим відображенням *діялісного компонента* є *операційний показник* сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку. Він визначається такими показниками: вміння виявляти власні емоції та адекватно реагувати на емоції інших, вміння дотримуватися правил гри, вміння брати на себе відповідальність, ініціювати і налагоджувати взаємодію між усіма учасниками гри.

Виокремлені компоненти, критерії та показники сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор наведені в *Таблиці 1* [4].

Таблиця 1.

Компоненти, критерії та показники сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор

№	Компоненти	Критерії	Показники	Методи
1	Емоційно-вольовий	Чуттєво спрямований	- розуміння емоцій своїх та інших; - прояв співчуття; - здатність управляти емоціями.	Спостереження за поведінкою дітей, дидактичні ігри, вправи на розуміння емоцій
2	Когнітивний	Знаннєво орієнтований	- наявність знань про цінності взаємодії, співпереживання та дружби; - наявність знань про зміст і правила рухливих ігор; - обізнаність з правилами поведінки в рухливих іграх.	Бесіди за змістом ігрових та життєвих ситуацій, змістом художніх творів
3	Діяльнісний	Операційний	- вміння виявляти власні емоції та адекватно реагувати на емоції інших; - вміння дотримуватися правил гри; - вміння брати на себе відповідальність, ініціювати і налагоджувати взаємодію між усіма учасниками гри.	Аналіз ігрових ситуацій та ігрових дій, рефлексія, тематичні мініатюри

Визначенню вихідного рівня сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливої гри передував підбір завдань до кожного показника в межах виокремлених критеріїв: спостереження за дітьми під час рухливих ігор, дидактичні ігри, вправи, бесіди, аналіз ігрових ситуацій, рефлексія, тематичні мініатюри.

Відповідно до структури формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор здійснено авторську добірку дидактичних ігор, спрямованих на формування емоційного інтелекту дітей («Відгадай емоцію», «Дзеркало емоцій», «Подаруй емоцію», «Пантоміма емоцій», «Абетка емоцій», «Відреагуй по-іншому», «Кімната сміху»), запропоновано методи і прийоми організації та проведення рухливих ігор, ігрові прийоми в процесі проведення рефлексії та введення малих фольклорних форм, які сприяють формуванню цінностей дружби, співпереживання, взаємодії у дітей старшого дошкільного віку, добірку музичних рухливих ігор з позитивним емоційним навантаженням, спрямованих на формування цінностей дружби,

взаємодії, співпереживання. Також проведено бесіди «Що значить співпереживати з другом?», ігрові вправи «Будемо вежу», «Гусінь». Для діагностики рівня прояву діяльнісного компонента використано метод педагогічного спостереження.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Структура феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку є складним інтегральним утворенням, в якому кожна складова, компонент, показник та методи є взаємопов'язаними. Феномен ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку містить емоційну, змістову, діяльну складову. Його наявність виступає запорукою особистості у цілепокладанні та плануванні діяльності з опорою на ціннісне сприйняття світу. Однак проблема феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку потребує більш детального вивчення у світлі всеукраїнських та світових освітніх реформаційних процесів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні формування феномена ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами різних видів ігор для дошкільників.

Список використаної літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 03.09.2021)
2. Піроженко Т. Ціннісні орієнтації дітей старшого дошкільного віку в сьогоденних реаліях життя. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*. 2014. Вип. 4 (1). С. 172–186.
3. Пovalii Л.В. Проблема цінностей: теоретичний аспект. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. Матеріали наук.-практ. конф. Інституту проблем виховання НАПН України. Івано-Франківськ. 2014. С.119–122.
4. Пуїо О.І. *Формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор*: дис. ... канд. пед. наук: 012/ Київський унів. ім.Б. Грінченка. 2021. 276 с.
5. Осипов Г.В. *Социологический энциклопедический словарь*. Москва: Норма, 1998. 488 с.
6. Симонов П.В., Ершов П.М. *Темперамент, характер, личность*. Москва: Наука, 1984. 161 с.
7. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. Київ: Головна редакція УРЕ, 1977. 776 с.

References

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [The basic component of preschool education]. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Pirozhenko, T. (2014). Tsinnisni oriientatsii ditei starshoho doshkilnogo viku v sohodennykh realiakh zhyttia [Value orientations of older preschool children in today's realities of life]. *Collection of scientific works of Kostyuk Institute of Psychology of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine of Ukraine. Series: Actual problems of psychology, 4* (1), 172–186. [in Ukrainian].
3. Povalii, L.V. (2014). Problema tsinnosti: teoretychnyi aspekt: Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial [The problem of values: theoretical aspect: Modern educational process: essence and innovative potential]. *Proceedings of the scientific-practical conference of the Institute of Education Problems of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine* (pp.119–122). [in Ukrainian].
4. Puio, O.I. (2021). *Formuvannia tsinnisnykh oriientatsii ditei starshoho doshkilnogo viku zasobamy rukhlyvykh ihor* [Formation of value orientations of children of senior preschool age by means of mobile games] [Unpublished Candidate dissertation]. V.Hrinchenko Kyiv University. [in Ukrainian].
5. Osypov, H.V. (2000). *Sotsyolohycheskyi entsyklopedycheskyi slovar* [Sociological encyclopedic dictionary]. Norma. [in Russian].
6. Symonov, P.V., Ershov, P.M. (1984). *Temperament, kharakter, lychnost* [Temperament, character, personality]. Nauka. [in Russian].
7. Melnychuk, O.S. (Ed.). (1977). *Slovyk inshomovnykh sliv* [Foreign words dictionary]. Holovna redaktsiia URE. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.09.2021 р.

Стаття прийнята до друку 29.09.2021 р.

Puio Olga

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant
Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

PHENOMENON VALUE ORIENTATIONS OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATIONAL STANDARDS

Abstract. Modern society pays considerable attention to the intellectual development of children. Emotional and value development of preschool children for many years remained out of the attention of the educational department, parents. The new state standard of preschool education has initiated positive changes in this direction, but the problem of the uniqueness of the formation of value orientations of older preschool children is little studied, which increases the urgency of the problem. The aim of the article is to reveal the structure of the phenomenon of value

orientations of older preschool children, its features in the light of educational reformation processes. The article highlights the components of the phenomenon of value orientations of older preschool children: emotional, semantic, and activity. It highlights the components that correspond to these components: emotional-volitional, cognitive, and activity. The criteria of each component are defined: emotional-volitional – sensory-oriented criterion, cognitive – knowledge-oriented, activity - operational. These criteria are met by indicators of the formation of value orientations of older preschool children. Indicators of understanding the emotions, the expression of compassion, the ability to control emotions correspond to the sensory-oriented criterion; knowledge-oriented criterion includes the presence of knowledge about the values of interaction, empathy and friendship, the content and rules of mobile games, the rules of conduct in the game; operational criterion is responsible for the ability to express emotions and respond to the emotions of others, follow the rules of the game, take responsibility, initiate and establish interaction between all participants in the game. The research work was carried out using the methods of analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, systematization, scientific generalization, dialectical method of cognition. As a result of the study we provide three-stage integral of the phenomenon of value orientations of preschool children with selected components, components, indicators and methods.

Key words: value orientations; the phenomenon of value orientations; attitude; educational standard.